

Életképek

A ZakaHom-e Egyesület folyóirata

AZ ÚRISTEN MEGHÍVOTT EGY SZERZETES RENDEBE ...

Amikor ezeket a sorokat írom, advent első vasárnapján, a Lengyel téren ünneplőbe öltözött emberek az első gyertya meggyújtásának szertartására gyülekeznek. Nem is kívánhatnék lelkennek szebbet, mint ezen a fabéj illatú vasárnap délután arról az emberről írni, akít az Úristen meghívott egy szerzetesrendbe, és most legfőképp a női szüvek felemelésén fáradozik.

Ő Bozsó Julianna (Juli testvér), aki Tabitótfaluban, a Jézus Szíve (Népleányai) Társasága lelkigyakorlatos bázának a vezetője. A buncut-barna szemű leányka - akinek most az arcát galambösz haj keretezi, de szeme fényesen áll, szeretetet, barátságot sugároz - egy zákány-vissói tanyából indult, súlyos gyermekbetegségen esett át, megjárta a sérült emberek kálváriáját, és lélekben megerősödvé megtalálta azt a közösséget, abova - minden energiájával, képességével - az emberek szolgálatára szegődött.

Nagy adománya a sorsnak, hogy a lelkigyakorlatos bázban személyesen találkozhattam és beszélgettem Bozsó Juliannával, aki már több mint 50 éve nem él Zákányszéken, időnként rokonait látogatni tér haza. A múltidézés első kérdései között az is előkerült, hogy "A Lódriiban bölömbika van-e még? Az volt a Lódri értéke. Valamikor volt délibáb, én még úgy emlékszem - láttam." A visszatekintés bol könnyes, bús bangulatú, bol kacagós, könnyed humorral fűszerezett volt.

- Az ötvenes évek elején, 1951-ben voltam elsős a zákányszéki-alsói iskolában, ahol Szászfi Karolina, Kávay Dezső és Dezsóné voltak a tanítók - kezdte az emlékezést Júlia.

- Érdekes, hogy Kávay Dezsónének csak azt a nevét tudom, hogy "tanító néni". Amikor nagyobcskák voltunk, elmentünk hozzájuk pünkösdsülni is, abba a szép házba. Fogadtak, beengedtek bennünket, "... hát akkor éneköljtek". Amikor már én magam is tanárkodtam, Szegeden elmentem meglátogatni Kávay Dezsónét, "a tanító nénit". Nagyon idős volt már, a látogatás eredménye csak "rövidke" emlékezésnek sikeredett.

8 éves koromban már karaszoltam a szőlőben, és a mai napig is az van bennem, hogy micsoda jó dolog volt az. Tudtuk, a forró homokban hogyan kell oldalazva lépni, hogy hűvösebbet érjen a talpunk. Azért is hálát adok az Úristennek, hogy dolgozni kellett, mert mai energiáimat is onnan hozom, abból, amit ott tanultam.

Tizenkét éves koromig éltem kint a tanyán. Áprilisban a családunk beköltözött a "VÁROSBA" és augusztusban megbéreltünk. Szegedről rögtön repülővel felvittek Budapestre, mert olyan súlyos volt az állapotom. Ekkor mintha elválták volna a gyermekkoromat. Utána már csak az álmok jöttek. Állandóan álmodtam és álomban mentem a Vass Antalék tanyája felé.

- Jönnék még az álmok?

- Nem, de amikor megbéreltünk és nem tudtam menni, akkor minden álomban, minden éjjel otthon

voltam és térdig jártam a homokban. A homok mindig meleg volt, belesüllyedtem a lábam, alig bírtam kihúzni.

Bozsó Julianna 1957-ben gyermekbénulásban betegedett meg. Budapesten a kórházban magántanulónként végezte el az általános iskolát. A kórházban apácák - a szerzetesrendek feloszlása után is - dolgoztak, Juli Kontra Éva nővér (népleány) vette pártfogásába, aki később is sokszor mellette állt. Elhelyezte bentlakásos kollégiumba, mikor Budapesten a Mórnicz Gimnáziumban tanult és érettségizett.

- A szívem visszahúzott Szegedre és az egyetem kémia-biológia szakára jelentkeztem, mondván, "nem adom fel!" Gyerekkoromban teli voltam tudásszomjjal, nagyon szerettem a természettudományos tárgyakat. Általános iskolában a matek érdekelt. Elsős koromban öríztem a tehenet, a fűben hanyatt fekvé néztem a felhőket, és számoltam: egy, kettő, ezeregy, ezerkettő, millió-egy, millió-kettő, és úgy gondoltam, matematikus leszek. Később jött az orvos elképzelés, de rájöttem, így betegem nem lehet gyógyítani, mert például hogyan térdelek a beteg mellé? Maradt a biológia, de mire végeztem, a kémia lett bennem a "csúcs". Először az sejtett fel bennem, hogy talán visszamennék Zákányszék-alsóra, tanítani, hátha ott befogadnak engem. De nem volt állás, meg összekötöttem sem volt - sohasem.

- Az egyetemi évek elején az előadások látogatása kemény fizikai próbatétel is volt.

- Kollégiumi elhelyezést kaptam, az Április 4 útván. Gyalog jártam az egyetemre. A két tanszék között egészségesekeknek is 10 perc volt az út, én félóra alatt értem át. Ehhez kellett a küzdeni tudás, az erő, hogy menjek, pedig alig bírtam, alig tudtam menni.

Az Ady téren kulcsot kaptam a lifthez, és amikor felétem az órára, Koch professzor megállt és szinte tisztelgett. Horváth Erzsébet egyetemi adjunktus - általános kémiát tanított - úgy osztotta be az időt, hogy másfél órába sűrítette a két órát, és előre tartotta meg a nagyszünetet, hogy én odaérjek. Így volt ez az első félévben, és amikor leesett az első jeges eső, kiléptem az utcára a két bottal és azok ötfelé csúsztak, akkor visszafordultam és azt mondtam: "ez most már nem rajtam múlik! Én megtettem, amit tudtam, nem adom fel, de lehet, hogy így nem tudom továbbcsinálni a tanulást". Azt kértem Istentől, hogy levizsgázhassak ebből a félévből, ha nem is tudom folytatni a tanulmányaimat. Bizonyítani akartam most is, mint anynyiszor az életemben. Négyesre vizsgáztam, és közben kaptam egy kézzelhajtott utcai tolokocsit. Ezt az egyetemen az egyik tanár és Kontra Éva nővér intézte. Így tudtam aztán, már nem mindig gyalogolva, közlekedni.

A küzdeni akaráshoz, a kitartáshoz az alapokat gyerekkoromban, a tanyán tanultam.

Az egyetem elvégzése után embert próbáló évek következtek. Juli felkerült Pestre, albérletbe. Hiába volt diplomája, állásbhoz nem jutott. Egy idősek

Bozsó Julianna

szociális otthonába felvételre jelentkezett, ahol képesítés nélküli ápolói státuszra alkalmazták, valamint az élelmezés-vezető mellett volt adminisztrátor, egyetemi végzettséggel "kockás lapokat vonalazott".

A következő állomás egy mozgássérült intézet volt, abova tanárként kérte felvételét. Az intézetben százbűsz 14 - 40 éves korú lány volt, mindenféle mozgássérüléssel és rosszul kezelt lelkiállattal. Kezdetben nem fogadták be a lányokat, csak miután több héten keresztül, szinte éjjel-nappal, velük egy sorban dolgozott.

A nevelőből lassan vezető lett, az Úristennek 10 évet ígért az életéből erre a feladatra. Egy évet még rádolgozott, meg is betegedett.

Amit emberileg alkotni tudott, mindent kibozott ebből a helyzetből, mozgalmas, szép évek voltak. Gépkocsija lett - kapta ajándékba nyugati segélyszervtől -, azzal borította a lányokat. Az addig szinte csak női szabósággal foglalkozó lányoknak különböző képzéseket indítottak el: gyors- és gépíró, valamint közgazdasági technikai levelező tagozatot. Komputerezni is megtanultak, érettségizhettek, mérlegképes könyvelői képesítést, többben egyetemi végzettséget szereztek. Aztán jött a betegség.

(folytatás a 2. oldalon)

(folytatás az 1. oldalról)

- Éreztem, hogy innen el kell mennem. Nem bírtam a lépcsőket járni - nem volt akkor még lift -, de a lányok szobáit, közvetlen környezetét látni kellett, és egy nevelőtanár életében elég sok ilyen feladat van.

A következő állomás a Püspökség volt Szegeden. Egy adminisztrátori, "bizalmi" állást kaptam. A titkárságon gépiró voltam, Püspök atya leveleit írtam. Előtte, ha levelet írtam, Bozsó Juliannát kellett aláírni, így sokszor a püspök úr neve helyett is az enyémet írtam, annyira megszoktam az önálló intézkedést. Egészen más helyzet az, amikor nem az én diplomám, nem az én képességeim, tudásom volt a lényeg, hanem a szolgálat. Itt is tíz évet töltöttem. Sokat tanultam, talán a személyiségem is formálódott.

45 éves lettem, mire elértem azt, ami célja volt velem az Úristennek, amikor el tudtam hinni azt, hogy az Úristen egy szerzetesrendbe meghív. "Ép testben ép lélek" szokták mondani, én el sem tudtam képzelni, hogy befogadnak így egy közösségbe. Persze, nem is ismertünk szerzetesközösségeket, mert csak titkon működhettek. Nem hittem, hogy ugyanúgy, mint az egészségesek, tagja lehetek egy szerzetes közösségnek, amelynek az a feladata, hogy Istent, és az embereket szolgálja, elkötelezetten, teljes életével.

45 éves voltam, amikor világgossá vált, hogy van olyan Istennek szentelt közösség, ahol mindazt, ami bennem van, azt az Úristen tudja használni. A nehézségem, a szenvedésem fontos része az életnek, és ahhoz, hogy a világ Isten szándéka szerint menjen előre, az én szenvedésem is hozzájárulhat. Helyére került bennem az, hogy Jézus Krisztus szenvedésével megváltotta a világot, de az én szenvedésem is beleillik ebbe a szolgálatba. A mai közösségemet találtam meg, a Jézus Szíve Társaságát, a Népleányokat. Nagyon fontos számunkra a munkálkodás, minden energiánkkal a nagyobb és a szűkebb közösséget szolgáljuk.

Akkor nekem nagyon fontos volt a társaságnak az a célja, hogy a tagok Magyarországról - ahogyan Árpád-házi Szent Margit, IV. Béla leánya, a hazáért ajánlotta fel életét -, az országért ajánlják fel életüket, Jézus Szívének. Ha nem lesz más az életben, csak a szenvedés, akkor annak is értéke van, mert az országért van.

Jézus Szíve (Népleányai) Társasága katolikus női szerzetesrend, Bíró Ferenc jezsuita alapította Budapesten 1921-ben, az Egyház és a magyar nép szolgálataira. A Társaság 1989-ben elévült újá Magyarországon. Főtevékenységük a sajtóapostolkodás (Korda Kiadó), de ezen kívül lelki és szociális területeken is ellátnak szolgáló feladatokat.

A Társaság tagjai nem kolostorban laknak, a társadalomban tevékenykednek, a világban élnek, annak jobbításáért. Azért imádkoznak, azért dolgoznak, annak szentelik az életüket, hogy az Isten szeretet - és az ezzel együtt járó emberszeretet - megvalósuljon a társadalomban, a békénapokban. Célkitűzésük, olyan csoportok segítése egyetemes emberi és keresztény értékek megismertetésével, akik saját erőből nem vagy nehezen jutnának hozzá (nagycsaládok, idősek, határon túliak). Nem adományokból, hanem munkából élnek. Azon vannak, hogy megismerjék az emberek problémáit. Saját élettapasztalatuk alapján tudnak bites lelki tanáccsal szolgálni.

A Társaságnak két teljesen egyenjogú ága van, egyrészt az együttlakók, másrészt az otthonlakók,

akik családjukkal élve otthonukban laknak, és - a Társaság szelleme szerint - kovászként dolgoznak a világban. A tagoknak szerzetesi rubája nincs, csak egy szürke kosztüm, szerzetesi nevet sem vesznek fel, de jelvényt viselnek.

A képen a Jézus Szíve (Népleányai) Társaságának Tabiban, Szív Lelkiség Központ névvel működő lelkigyakorlatos háza.

Életem nagy ajándéka, igazi ajándék az egész évben működő, az egyházat segítő, gyönyörű programokkal teli lelkigyakorlatos ház. Rögtön, még a próbaidőm letelte előtt, küldött ide a Társaság, hogy szervezzem meg ennek a háznak az életét.

Az épületet a 80-as években a kanadai testvérek építették, újonc ház céljára. Ide tervezték egy új alapítású magyar szerzetesrend újoncképzését. Mire elkészült a ház, újra indulhattak a szerzetesrendek. Az egy csoda, hogy mire a mi közösségünk is felkészült, birtokba vehettük a házat. 1992. áprilisától működik, én májusban jöttem ide, akkor még két lábon és bottal, aztán már tolokocsival. A ház erre is alkalmas. Lift is van, pedig újoncnak az nem lett volna szükséges. Hát nem csoda az, hogy így készült el az épület ...? Most öten élünk itt közösségünkben, ebben a gyönyörű környezetben.

Én nem voltam lelkigyakorlatos-mester. Miután rokantnyugdíjas lettem, 1980-ban teológiát tanultam, ott kezdtem lelkigyakorlatok szervezésével foglalkozni, rendszeresen jártunk Pannonhalmára. Aztán szerettem volna részt venni olyan formán is, ahol a lelkigyakorlat vezető csak velem foglalkozik egyedül: nem beszél nekem semmit, hanem gondolkodáshoz ad egy-két kérdést, vagy bibliai helyet. Volt egyetemi tanáromról hallottam, hogy ilyen lelkigyakorlatot vezet. Őt kértem meg, és 1989-ben Leányfalun nyolc napra fogadott engem.

A lelkigyakorlat alkalmával egy folyamaton megy végig az ember és ebben a folyamatban valahol meg születik a válasz, hol is van az én helyem. A lelkigyakorlatnak az a célja, hogy az ember az életét rendezze.

- Hogyan telik egy napja, mi a dolga, a feladata?

- Van egy lelki napirendünk: egy félórás elmélkedés, szentmise, az Úristenre legalább ötször 5 percet az életből az Úristenre figyelni, bizonyos szándékokra imádkozni, rózsafüzér imádság, esti visszatekintés a napra, összesen úgy napi két-három óra ima. Közös imára egyszer találkozunk egy nap, itt a házból, délután. A 8 órai szentmise után kezdődik a napi munka és általában a délután is azzal telik el. Kell idő az olvasásra, a tovább képeződésre, sokszor délután is be-bemegy a szobájába az ember, és olvas (ha el nem bóbiskol).

Nagyon szép feladatunk van: a ház lelkigyakorlatos programjának összeállítása, majd megszervezése. Vannak olyan csoportok, amelyeket teljesen magunk szervezünk és vannak olyanok, amelyeket saját programjukkal fogadunk. Például a gyászolók programjára

egy nővér hozza a csoportot, és tartja nekik a programot. És most fejeződött be egy 10 napos lelkigyakorlat, amit viszont én szerveztem, és a lelkigyakorlat vezetésében is közreműködtem.

Sajnos a mozgásállapotom erősen lecsökkenti azt, hogy én eljárjak konferenciákra, továbbképzésekre. Inkább a házból veszek részt mások lelkigyakorlatán, amelyekről tudom, hogy segítenek, hogy tájuljon a lelkem és az értelmem is.

2-3 évvel ezelőtt született meg a gondolat, szervezzünk sajátos női programokat. Alapítványt hoztunk létre, és különböző rendezvényeket szervezünk 12-14 éves lányoknak, 16-19 éveseknek, és a nyugdíjas korú - 55-75 éves - nőknek.

Programjaink - a lányoké is - a családokra irányulnak. A családok fontos szerepet játszanak a társadalomban és házunkban is. A szülőket mindig a gyerekekkel együtt fogadjuk lelkigyakorlatainkra. A szülők lelkigyakorlatát rendtársaink és papok tartják, a gyerekekkel 6-7 önkéntes a foglalkozik.

Egyre nagyobb az egyszülős családok száma, velük is foglalkozunk. Természetesen lépésről-lépésre haladva. Gyerekekkel együtt fogadjuk az elvált szülőket is, nőket, férfiakat.

Tartunk képzéseket önkénteseknek, szociális munkásoknak, valamint kommunikációs tréningeket.

Igazából a lányprogramot szeretem nagyon, a 12-14 éves, kicsi lányoknak szóló egy hetes tábort. "Isten nőnek teremtett", ez a mottója a felkészítésnek, ami arról szól, hogy - Alapító Atyánk szándéka szerint - adjuk vissza a női hivatásnak a méltóságát. Ha a nő személyisége kibontakozhat és tudja, hogy micsoda értékeket hordoz, és ezeket magabiztosan tudja továbbadni a családjának, akkor Isten segítségével boldogabb családok lesznek.

Nem könnyű ezeket a programokat megszervezni. A kicsi lányok általában nagycsaládból jönnek, kevés a pénz. Nem is biztos, hogy vallásos programra vágyanak, még ha keresztény családból érkeznek is. Ide kell édesgetni őket.

- Az érintettek hogyan tudják meg a lehetőségeket, honnan ismerhető meg a ház programja?

Évente legalább 1500 levelet küldünk ki. Sok családdal foglalkoztunk az elmúlt 17 évben, ők is információ-továbbítók. Azt látom, hogy az internet-et sokan nézik. Most készítünk egy új honlapot, www.szine.hu a neve. A női szíveket akarjuk felemelni, ezért színes-szív-es nők honlapja lesz ez.

A lelki életben semmi nem vész el: ha valami megérinti az embert, akkor annak lesz folytatása. Tudni kell a magot úgy vetni, hogy a magvető tudja, jöhet éjszaka, eső, a mag ki fog kelni, és majd lesz aratás. Évekkel ezelőtt volt itt nálunk egy férfi, a közelmúltban ismét jelentkezett: most a feleségét küldte hozzánk, azzal, hogy "van ez a szent hely, itt a szomszédház", oda el kell menni.

Köszönöm a beszélgetést.

Tanács Klára

Juli testvér karácsonyi üzenete:

"Isten tartson meg bennünket ebben a jó lelki közösségben egymással. És kívánok minden kedves zákányszéki ismerősnek és ismeretlennek áldott, szent és szépséges vágyakozást a mindannyiunkért megszülető Üdvözítőre, Jézus Krisztusra!"

DÍSZPOLGÁRAINK

**"Mindenik embernek a lelkében dal van,
És a saját lelkét hallja minden dalban,
És akinek szép a lelkében az ének,
Az hallja a mások énekét is szépnek."**
(Babits Mihály: Második ének)

Zákányszék község önkormányzatának képviselő-testülete 1999-ben alapította a "Zákányszék Község Díszpolgára" helyi kitüntető címet. Ez az elismerés adható azoknak a Zákányszék községben született vagy itt élő és alkotó, kiemelkedő bu-

mániumú, közmegebecsülést szerzett polgároknak, akik kimagasló eredményességű munkásságukkal járultak hozzá Zákányszék fejlődéséhez. Ebbe a kategóriába sorolandó Monoki Lajos karnagy, nyugalmazott főiskolai tanár, aki az alapítás évében - az 1999. szeptemberi Falunapok keretében - az ünnepi képviselő-testületi ülésen vette át a kitüntetést. (Ekkor lett díszpolgár Tóth Szilveszterné nyugalmazott tanácselnök is, róla a következő számban olvashatnak.)

Monoki Lajos 1969-től vezeti karnagyként a Zákányszéki Parasztkórust, oktatta Zákányszéken a citerát, és 1974-től 2006-ig az "Aranypáva" díjas "NEFELEJCS" Citerazenekar művészeti vezetője volt.

Ő az a pedagógus, aki országosan ismert nevet szerzett a településnek, neki köszönhető, hogy nemcsak belföldön, hanem külföldön is Zákányszék neve plakátokon, műsorfüzetekben, újságokban és könyvekben megjelenjen. Nem egyszer a rádió élő egyenes adásaiban és a televízióban is hallható volt a község zeneszerető és a zenéért munkálkodó lakóinak hangja.

Monoki Lajos több évtizedes, ambíciós, színvonalas munkája nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a Parasztkórus az ország népzenei életében kimagasló szerepet töltsön be.

Hogyan is kezdődött, hogyan találkozott össze a falusi énekkar a Tanárképző Főiskola ének-zene tanszékének főiskolai adjunktusával?

Zákányszék történetében az első kórus a Homokkultúra Szakszövetkezet dolgozói körében 1964-től alakult meg. A kis csapat csak férfiakból állt, a kórus vezetését Szabó István, a művelődési ház igazgatója vállalta. Rövid időn belül nők, asszonyok is csatlakoztak a kórus tagságához, így a férfikarból vegyes karrá alakultak. Szabó István felkérte Monoki Lajost, aki a szegedi főiskolán évfolyamtársa volt. Így 1969-től - immár negyven éves szakember áll az együttes élén, Monoki tanár úr

karnagyként vezeti a kétszeres "Aranypáva" díjas Zákányszéki Parasztkórust. A karnagy úr - szegedi lakos lévén - azóta is, szinte töretlen lelkesedéssel érkezik a betiprobákra, kezdetben motorkerékpárra, majd személyautójával, vagy a kora esti autóbusszal.

- Honnan ez a lelkesedés, a népzene iránti vonzalom, elkötelezettség? - erről kérdeztem Monoki tanár urat a legutóbbi próba előtti rövid beszélgetés alkalmával.

- Kisújszálláson születtem, kilencen voltunk testvérek, én vagyok a legidősebb, sajnos, többen meghaltak már közülünk. Tanyán laktunk, iskolába is onnan jártam be. Apám, anyám nagyon szerettek muzsikálni, énekelni, táncolni. Apámnak volt citerája. Mikor már cseperedtem, elkezdtem rajta "cincogni". Kegyetlen rossz lehetett, ahogy én akkor játszottam. A citerát apám is csak a nagyapámtól tanulta, fülhallás után, én is úgy próbálgattam.

- És a hegedű?

- 16 éves voltam, amikor olyan tanárim lettek, akik tényleg ismerték a hangszert. Én hegedűből nagyon le voltam maradva, pedig meg voltam érte bolondulva. (Most meg a citeráért vagyok megbolondulva, ez is érthető!) Tudtam, hogy belőlem nagy hegedűs nem lesz, zseni nem voltam, csak istentelenül szorgalmas.

Nyáron is gyakoroltam, szinte éjjel-nappal. A szomszédok hallgatták, meg volt egy szürke lovunk, az is. Nyáron nyitva volt az ablak, a ló bedugta a fejét a zeneszóra. Csudájára jártak a szomszédok.

Meg is kérdezték apámtól egy alkalommal: "mit akarsz te a fiadból nevelni, cigányt?" Tudniillik abban az időben nálunk a muzsikus cigányok hegedültek. Még Kodály Zoltán is leírta, hogy a magyar paraszt nem muzsikál hangszeren, hanem muzsikált. Ebben az Óreg is tévedett. A parasztember nem ért rá muzsikálni, a hegedű-tanulás sok időbe telt, és telik ma is.

Nem akart az apám belőlem cigányt nevelni, neki halvány fogalma sem volt a hangszertanításról. Csak nekem a hegedülés volt a mindennem. A népzenet szerettem, csak az érdekelt.

- A zenét tanulók gyakran panaszkodnak a kottaolvasás elsajátításának nehézségére. Milyen emlékei vannak ezzel kapcsolatban?

- Holló Sándor tanár úr - aki a szolfézt tanította - feladta szolmizálni az egyik legszebb magyar népdalt, és én akkor egyesre feleltem. Tudniillik az olyan népdal volt, amit én nem ismertem, mert a népzenei anyag legrégebb, legősibb részéből volt. A népdaloknak ezt a fajtáját otthon már nem énekeltük, az akkori parasztemberek sem.

Míg általam ismert dalokat kellett szolmizálni, addig én azt tudtam, de a feladott népdal nem ment. Tanár úr - aki meglehetősen szigorú volt - mondta, hogy "ezt pedig meg kell tanulnod"! Osztálytársaim jóval képzetebbek voltak, én, aki a tehénfarától jöttem, nekem mindegy volt "szi", vagy "szó".

Addig gyűrtem, gyakoroltam, míg egyszer valami csuda folytán rájöttem, hogy mi is az a szolmizálás, attól kezdve még a szomszéd falu harangját is szolmizáltuk.

Szép lassan olyan tökéletességre sikerült fejleszteni ezt a technikát, hogy amikor Szegedre kerültem a főiskolára, Szegi Bandi bácsi (dr. Szegi Endre főiskolai tanár - a szerk.) szárnyai alá, akkor már én szolmi-

záltam legjobban a csoportból.

- A Zákányszéki kórus tagjai hogy álltak a kottaolvasáshoz?

- Észrevettem, hogy nem mindig azt énekeltem, ami a kottában van, próbáltam kijavítani, ez volt a legnehezebb. A kotta azért van, hogy úgy kell énekelni, ahogy abban van, nem pedig úgy, ahogy én tudom. Ezzel Zákányszéken is meg kellett küzdeni, de megértették, hogy a kotta olvasása miért több, mért kell a szómi-szó-t énekelni, ha tudjuk is a dalt.

Olyan nótákat kerestem a csoportnak, amit biztos nem ismertek. Gömör megyéből válogattam egy nagyon szép csokrot, stílusban olyanok voltak, mint az itteniek, de mégis másfélék. Nagyon tetszett a csoportnak.

- Mit jelent Zákányszék Karnagy úrnak?

- Ma már 40 éves a kórus, kitarított a csapat. Nem nagy a mai létszám, de nagyon agilis, nagyon "akaró" a tagság. Ha félvállról veszi a kórus ügyét a község vezetősége, az már bizony nem lenne. Mért hallgattak a Monokira? - tőlük kellene megkérdezni. Volt, amikor a próbáról az asszonyok sírva mentek haza. Nem tudták úgy elénekelni a dalt, ahogy én szerettem volna. Olyan is volt, hogy Farkas Bandi bácsi - mikor már kitikkadtunk ők is, meg én is - mondta: "Ne tessék félni tanár úr, megtanuljuk ezt mi, ha a hátunkon fát vág, akkor is." És így lett, mert a kórus tagjai kitartóak, kemény, konok paraszt fejvel, akarat-
tal.

Monoki Lajos munkáját számtalan kitüntetéssel ismerték el, köztük "Pedagógus Szolgálati Emlékérem", "Pro Juventute" és "Pro Akadémica Pedagogika" Emlékéremmel, de rendelkezik "Kiváló Termelőszövetkezeti Munkáért" (1981.) kitüntetéssel is. Legutóbb népzenei kategóriában KÓTA Díj-at kapott.

A Zeneszó - a KÓTA lapja - 2009. évi 2. számában ezt írja: "Monoki Lajos a KÓTA alapító tagja, Zákányszék díszpolgára, a Szegedi Jubász Gyula Tanárképző Főiskola nyugalmazott tanszékvezető tanára, karnagy, népdalkör- és citerazenekar vezető, több évtizedes munkájával sokat tett a zenei nevelés sikeréért. Zákányszéken, Szegeden, Vajdaságban időseket és gyerekeket mozgató népzenei együtteseket alapított, amelyekkel kiemelkedő sikereket ért el."

Büszkék vagyunk arra, hogy ezen a sikerrel, elismeréssel övezett életúton Zákányszékiek is társai a karnagy úrnak. Adjon isten erőt, egészséget a folytatásához!

-tanács-

**Az Életképek minden Kedves
Olvasójának meghitt, mézeskalács
illatú Karácsonyt és egészségben,
sikerekben gazdag Új Esztendőt
kívánunk!**

A Szerkesztőség

A Z " Ö R E G K O C S M Á T Ó L

"Ne legyen kultúra magyarság és magyarság kultúra nélkül."
(Kodály Zoltán)

Lengyelkápólnát hiába keressük a térképen - mondhatnánk úgy is, a múlt kódéba vesztett már. Szerencsére azonban nevét együttesen őrzik az írásos dokumentumok és a helybéliek emlékezete. A múlt örökbecsű emlékeit igyekszünk továbbadni a jövő nemzedékének, hogy általuk élhesse nek majd tovább. Ezzel a nemes céllal készült ez az írás is, melynek során egy képzeletbeli időutazásra hívom a Kedves Olvasókat. A képzelet szárnyán repüljünk vissza az időben, és folytatódjon az Életképek basábjain az intézmények történetének bemutatása. Kalandozásunk során most olyan útra lépünk, mely a kultúra, a művelődés szempontjából nem poros kis mellékút, hanem igazi sugárútnak számít. Messziről kell indulnunk, kérem, tartsanak velem!

A kezdetek...

Az 1900-as évek első évtizedeiben járunk. Ekkor még a Lengyelkápólnának nevezett "falumagot" mindössze néhány épület alkotta: az 1852-es építésű "öreg" vagy "zabosfai" iskola, az 1925-ben felszentelt templom, egy szatócsbolt, a Lengyel család kocsmája, a postaügynökség, elvéve néhány lakóház, és kissé távolabb az 1926-ban felépült vasútállomás. A település ősi magját az a kápolna jelentette, melyet Kapitány Istvánné sz. Lengyel Jozefa alsóvárosi tanítónő 1843-ban, a korábban Radnáról hozatott díszes kőkereszt mellé emeltetett. "A szentkereszt vonzó árnyékába búzódtak immár a vándorok, megtalálták az oázist, s később mindig nagyobb lett a karaván és mind megnyugodva indult tovább, vitte magával a lelki manát, amelyet meg is oszthatott útközben, és az élet kálváriáján el tudta viselni a keresztet..." (részlet a Szeged-Alsótanyai Lengyelkápólna Egyesület 1922. évi ünnepi emlékezéséből) A kápolna bővítésére 1924-ben került sor, a következő évben felszentelték a Szentháromság templomot. A későbbiekben a kápolna, majd a templom köré szerveződött a település.

A Lengyel kocsmá...

Utunk során térjünk be képzeletben a Lengyel - vagy öreg - kocsmába, mely pezsgő életével nem csak egy egyszerű italozásra alkalmas hely volt. Tömörkény István maga is lalotgatta a csárda pontos meghatározását, ahol gyakran megfordult: "Vagy korcsma, vagy vendégfogadó, vagy kör, mert ma már különféleképpen nevezik. De néha boltnak is hívják, mert némi szükséges dolgokat is lehet ott már kapni. Dobányt, szivart, krajcáros cigarettát, gyufát és lámpaüveget... A csárdára, az ereszlet alá, a falra, az ajtó fölé pedig kép is van festve... Tehát ezen az oroszlános ajtón járnak be a korcsmaszobába az emberek, ahol újságot is lehet olvasni, ha volt, aki a városból újságlapot hozott. Vasárnap délelőtt a tanító is elkövetkezik,

olyankor sokan vannak itt, és gazdálkodás tekintetben egymástól különböző dolgokat tapasztalnak..." (részlet "A nép nem tréfál" című novellából) Lengyel Imre tulajdonos - aki misék alkalmával kántorkodott is - jó üzletember volt, különböző programokkal csalogatta az embereket a tanyáján lévő kocsmába. Lengyel Vilmos visszaemlékezése szerint - akinek Lengyel Imre kocsmáros apai nagyapja volt - a vert falú, alacsony, nádfödeles kocsmáépület a mai művelődési ház belső udvarában állt. Nyitott gang vezetett a söntés ajtajáig, ahonnan egy nagyobb bálterem nyílt. A terem közepén négy oszlop tartotta a mestergereándákat. Ebben a teremben tartották a bálakat, ahova úgy hívo gattak, hogy a fúvószenekar kiállt és többször eljátszva a dalokat hírül adta, hogy aznap mulatság lesz. A kocsmáépület végénél döngölt, székföldes kuglipálya csalogatta a vendégeket. A kocsmáépület mellett egy nádtetővel borított hatalmas földverem volt. Ebben a pincében a télen gyűjtött havat és jég-tömböket szalma között elraktározták, így "búcsú napján fehé, havas nyakú üvegeket tettek az asztalra" - írja Tömörkény "Búcsú a homokon" című novellájában. A bálteremben vasárnap délelőttönként tartották az emberbörzét, ahol a nap-szamosok elszegődtek a következő hétre a gazdákhoz. A művelődésnek ékes bizonyítéka, hogy már színielőadásokról szólnak a korabeli feljegyzések. Az öreg kocsmában 1935-ben a "Két szív egymásért" című színdarabban nagy sikert arattak a helyi színjátszó kör tagjai.

A Lengyelkápólnai Gazdakör...

A Lengyel Imre nádfödeles kocsmájában kezdte meg működését 1920-ban a Lengyelkápólnai Gazdakör. A gazdakör megszervezésekor egyén és közösség érdeke találkozott. A helyi kulturális élet első csírái már ekkor megmutatkoztak, hiszen a gazdakörben élénk szellemi élet folyt. Még az 1980-as évek végén szegedi otthonában kerestem fel Bodó István nyugdíjas felső-zákányi tanítót, aki fontos szerepet vállalt a tanyavilág kulturális életében, és a külterületi mozi megszervezésében. Látogatásom célja a Lengyelkápólnai Gazdakör történetének megírása volt, ebből a dolgozathoz származnak a következő feljegyzések:

A lengyelkápólnai kocsmáros, Lengyel Imre egyéni érdeke volt, hogy minél többen betérjenek hozzá, és a gazdáknak is fontos volt a tapasztalatcsere. Az alsótanyai példát követve helyben is megszervezte a gazdakört, hogy a gazdáknak ne kelljen messzire eljárniuk. A gazdakör alapszabálya szerint mindenki tag lehetett, de a nagyobb gazdák csak akkor vettek fel kisebb (10-15 holddal rendelkező gazdákat), ha a leendő tag eszes, értelmes gazda volt. A tekintélyt egyértelműen a birtok nagysága határozta meg. Így választották meg a gazdakör elnökének "Nagy" Ördögh Imrét, akit a tagok elnök úrnak szólítottak. A "nagy" jelzővel két méteres termete, valamint 115 holdas birtoka miatt illették. A köri özszejevöveletekre szombat délutánonként, és a vasárnapi mise után került sor. A gyűlésekre csak férfi-

ak járhattak, közülük is csak azok, akik már meg-nősültek. Utána bálakat rendeztek, ahova már a családtagok is elmehettek. A felszabadulás után a báli belépő 50 fillér volt, ami két tojás árának felelt meg. A gazdakör különböző tanfolyamokat szervezett: írás-olvasási-számolási, borászati, állattenyésztési. Írókat, költőket hívtak meg, így segítettek elő a tagok művelődését. Újságot nem járattak, de a Friss Újságból mindig kaptak egy tiszteletpéldányt, valamint szakkönyvek is érkeztek a kiadótól. A gazdakörben - az öreg, majd később az új kocsmáépületben - élénk szellemi élet folyt, megalapozva a későbbi folytatást. 1949-ben a kormány feloszlatta a társadalmi egyesületeket, ez egyben a Lengyelkápólnai Gazdakör működésének a végét is jelentette.

A kultúra háza...

Lengyel Imre halála után fia, Lengyel Béla 1937-ben új kocsmáépületet építtetett a régi közelében, a jelenlegi művelődési ház helyén. A söntésből nyíló nagyterem végében kicsi színpad állt, jelezve, hogy nem egy egyszerű kocsmáról van szó, itt a kultúrának is fontos szerep jut. A nagytermet már eredetileg is nagyobb rendezvények (színielőadások, bálak) megrendezésére szánták. A színpad a jelenleginél kisebb volt - kb. 10 m²-es -, de a deszkapadlóval fedett, sűgölyekkel rendelkező emelvény tökéletesen megfelelt az igényeknek. A színpad eleje vasfüggönnyel volt ellátva, melyet kurbli-val húztak fel. A vasfüggönynek kettős funkciója volt, egyrészt védelmet jelentett egy esetleges tűz esetén, másrészt hirdetés felületként szolgált a helyi iparosoknak. A terem világítását gázlámpákkal oldották meg; egy lámpa volt a színpad előtt, kettő a nézőtérben. Mint arról már a helyi színjátszás kezdeteit feldolgozó írás beszámolt (*Életképek 2008. márciusi szám, szerző Tanács Klára*), 1938-ban ezen a színpadon adták elő a "Ki viseli a nadrágot" című színdarabot. Egy korabeli fotó tanúsága szerint ugyanitt teltház előtt zajlott a "Virradat" című színmű a helyi színjátszó kör előadásában, 1940-ben. Az új kocsmáépületbe Lengyel Béla kocsmáros a településen elsőként vett detektoros rádiót, a hangszóró az ivóban a fiatalokat is csalogatta.

A művelődési ház épülete az 1970-es évek elején

A K U L T Ú R A H Á Z Á I G

A felszabadulás után az épületet államosították, a tanácsok megalakulása után gazdája a Községi Tanács V.B. lett. Az épület 1968-ban művelődési ház besorolást kapott, és Mikszáth Kálmán Művelődési Ház néven kezdte el működését. A művelődési ház a helyi TIT csoporttal együttműködve sokat tett a tanyai gócpontok kulturális ellátására. A község területén megtartott ismeretterjesztő előadások száma egyetlen évben 50, az ismeretterjesztő filmvetítések száma 30 volt. Az első belterületi mozielőadásokra 1952-től került sor a nagyteremben. Ismeretterjesztő előadások 1964-65-ben: Gyógyítható-e a rák? (Ea: dr. Biacsi Sándor), Korszerű nővényvédelem (Ea.: Katona László), Új égitestek születnek (Ea.: Takács József), Egy kis illemtan (Ea.: Kispéter János), Időszerű politikai tájékoztató (Ea.: Mátray János), A csillagászat és a babona (Ea.: Radocsai Ferenc).

Az első két évtizedben a művelődési otthon igazgatói voltak: Takács József, Pocskai József, Zoltai Miklós, Wagner István, Mátray János és Szabó István. Szabó István 1966-tól 1977-ig töltötte be a művelődési ház igazgatói posztját. Visszaemlékezéseiben az első éveket a lázas munka, a korszerűsítés, a fejlődés jellemezte. Ebben az időszakban szervezte meg az alábbi csoportok indítását: énekkar, citerazenekar, néptánc csoport, irodalmi színpad, ifjúsági klub, gyermekfoglalkozások, bábszakkör, honismereti kör, szabás-varrás tanfolyam, társastánc tanfolyam, néprajzi szakkör, gyermek balett, főzőtanfolyam, bélyeggyűjtő szakkör, osztályozó vizsgára előkészítő tanfolyamok, zeneoktatás, fotószakkör.

Palacsintásítás az ifjúsági klubban (A kép jobb szélén Szabó István művelődési ház igazgató és Tanács Imre klubvezető)

Az 1960-as évek végén különböző szórakozási lehetőségeket biztosított a művelődési ház: volt biliárdasztal, fedett tekepálya, mozi, könyvtár, pingpong terem. 1967-ben a község területén mindössze 48 televízió volt, ezért rendszeres esti programnak számított a tévésobában a közös televíziózás. 1968-ban a Munkácsy televízió helyett egy korszerű Orion készülékét vásárolt a művelődési ház. Az épületet 1958-as tatarozását 1969/70-ben újabb követte, majd 1974-ben egy nagyobb felújításra került sor, melynek költsége meghaladta a 2 millió forintot.

Az intézmény megalakulása után a legnagyobb tömegeket megmozgató rendezvények a bálók és a színelőadások voltak. Bál rendszeresen minden

vasárnap volt, színjátszó csoport főleg télen működött. A rendezők Sándor Ferencné, Makra János és Szabó István voltak.

Csoportkép a nagyteremben bálózókról az 1960-as évek végéről

A bálókat több száz fős látogatottság jellemezte, kis- és zsúfolt is volt emiatt a nagyterem. A megjelenő beat-zene megosztotta a közönséget, ezért 1968-tól két bál napot kellett beiktatni a modern, és a hagyományos zenét kedvelőknek. Az 1970-es években sokféle táncos rendezvényen vehettek részt a szórakozni vágyók. Ilyenek voltak pl. a Házások és jegyesek batybubálja, Csárdás bál, József bál, Vőfélyverseny, Pirospapucsos bál, Tökvicsoni bál, Farsangi jelmezbál, Húsvéti bál, Szüreti bál, Karácsonyi bál, Szilveszteri bál. Ezen kívül az új zenei irányzatot a bálók közel húsz zenekar képviselte, pl. Sicc, Flekk, Solidus, Etna, Juventus, Fanti stb. A "hagyományos" zenekar tagjai voltak "Goló" Papp János, Bezsenyi János, Simon Nándor, "Cigány" Bandi. A zenekar tagjainak fizetése 150 forint volt alkalmanként. 1967-ben a bálbelépőket év közben 6 forintról 10 forintra emelték a bevételek növelése érdekében.

Vőfélyverseny Makra Jani bácsi vezetésével

A művelődési ház belső udvarán kibetonozott "placon" rendszeresek voltak a szabadtéri bálók. Miután 1973-ban átadták a település központjában a buszváro épületét, nyaranta a buszfordulónál tartottak bálókat, ahol a jegy mellé mindenki kis kütűzöt kapott.

Sok neves előadó is fellépett a művelődési ház színpadán az 1960-70-es években. A fellépő művészek a teljesség igénye nélkül: Dobos Attila, Mary Zsuzsi, Szécsi Pál, Korda György, Mészáros Ági, Koncz Zsuzsa, Latabár Kálmán, Poór Péter, Aradszky László, Sas József, Hofi Géza. 1968-ban 11 alkalommal volt hivatásos előadók fellépésével teltházas rendezvény! A művelődési ház igazi virágkorát élte az 1960-70-es években. Sok színes program közül választhatnak az érdeklődők, és egyben az igény is nagy volt a

szórakozásra. Szabó István 1976-os távozása után szinte évente "adták egymásnak a kilincset" a művelődési ház igazgatói. Sas Györgyné érkezése vetett véget ennek a negatív tendenciának, amikor 1981. január 1-jén a művelődési ház élére került, és 23 évig látta el a vezetői feladatokat. Sas Györgyné "nagy ambícióval fogott a település közművelődésének fellendítéséhez, programok szervezéséhez" - részlet az idei Falunapon átnyújtott "Zákányzékért" Díj odaítélésének indoklásából. Irányítása alatt hosszú szünet után elkezdődött a néptánc oktatás, szép eredményekkel működött a társastánc csoport, sikert sikerre halmozott a Zákányzékeli Parasztkórus és citerazenekar. Sok szép kiállításra, ismeretterjesztő előadásra, tanfolyamra került sor. Sikeres pályázatok benyújtása segítette előteremteni az anyagi háttérrel a színvonalas tartalmi munkához.

Több funkcióváltás történt az intézmény életében. 1985-ben az általános iskola, az óvoda, a művelődési ház és a könyvtár összevonásával létrejött az Általános Művelődési Központ, melynek vezetője Vass Vilmos, az általános iskola igazgatója lett. Az ÁMK nyolc évig működött, megszűnése után a művelődési ház pénzügyi feltételei jelentősen romlottak. Életmentő megoldásként 1995-ben a művelődési házban alapfokú művészetoktatás kezdődött. A beiratkozónak lehetősége nyílt zongora, hegedű, furulya, gitár, citera és ütőhangszerek tanulására, és részt vehettek a néptánc-, színjátszó- és képzőművészeti csoportok munkájában. Új lehetőséget jelentett a művészetoktatás a falusi gyerekeknek, a funkcióváltással egy új korszak kezdődött a művelődési ház életében. A művészeti iskola a művelődési házzal és könyvtárral működött egy intézményi keretben (ÁMK), 2004. augusztus 1-jétől pedig az általános iskolával alkot egy intézményt. A művelődési ház még jelenleg is termeket biztosít az oktatáshoz, és a művészeti iskola rendezvényeivel.

Összegzés...

A területi korlátok miatt e sok évtizedes történetből csak a legjelentősebb időszakokat állt módomban kiragadni. Nagyon fordult a világ. A generációs értékek, hagyományok nehezen tudják felvenni a versenyt a jelen technikai vívmányaival, a rohanó világ megváltozott körülményeivel. Szerencsére azonban a falusi emberek összetartásáról, a társas együttlét iránti igényről, annak fontosságáról több helyi rendezvény is tanúskodik. Ilyen a Tavaszcsalogató, a Falunap, a Szüreti bál, a Böllérnap, az Adventi gyertyagyújtás, a Falukarácsony. 2010-ben a művelődési házban nagy átalakítás-felújítás veszi kezdetét. Bízom benne, hogy a "régijű" komplexum falai között múltbéli értékeink, a hagyományok, a kultúra a következő évtizedekben is hangsúlyos szerepet játszanak majd, hiszen: "Kulturát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egykettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának." (Kodály Zoltán)

Paraginé Tóth Edina

"Karácsonykor magába száll minden lélek..."

A télközponti ünnepeket az egyház által szabályozott ünnepi szakasz fogja össze. Ez az ünnepkör november végén, december elején kezdődik az adventtel, amely eljövételt, az Úrra való várakozást jelent. Advent az András napjához legközelebb eső vasárnapkal kezdődik, s a csendes felkészüléshez, befelé forduláshoz az kell, hogy "András zárja a hegedűt". Ettől a naptól kezdve nem tartottak lakodalmakat, asszonyi dologtöltő nap is volt, amikor tilos a szövés, a mosás, varrás és egybek, csak a legszükségesebb munkákat láthatták el.

Minden ezt követő jósló napnak sajátos szokásai vannak, melyek mind a karácsony felé mutatnak, jóslásaik akkorra vezetnek eredményre. Ezek részben vallási eredetűek, részben népi hiedelmeken alapulnak, a jövőhöz, a jövő év terméséhez kötődnek.

Borbála napján (december 4) szokás volt egy gyümölcsfaágat vízbe állítani, aminek kivirágzása utalt a következő termésre, de voltak vidékek, ahol a lányok férjhezmeneteli esélyeiket firtatták általa.

Némileg eltér ettől a sémától Szent Mikós napja. Az ajándékozó, jóságos apó figurája széles körben ismert, a gyerekek kedvence. Már a VI. századtól kezdve ünneplik temetése napját december 6-án. A mai "mikuláscsomag" eredetileg három, pénzzel teli zacskó volt, amivel Miklós püspök, egy szegény nemes három lányát segítette a tisztességes férjhez menéshez. Kevesebben tudják azonban, hogy e jótettének eredményeként a férjhez menő lányok patrónusa is. Mivel szorosan kötődik alakjához az (arany)pénz, sok helyen hozzá imádkoztak a pénzzel foglalkozók. Régen a foglaló neve "Szent Miklós pénze" volt, a jó vásár után az áldomást "Szent Miklós poharából" itták. (Jankovics Marcell)

Hazánkban december 13-ához, Luca napjához kapcsolódik a legtöbb népszokás, mivel pont tizenkét nappal van karácsony előtt, és régen akkor ünnepezték a napfordulót. Ez is az asszonyi dologtöltő napok egyike, valamint a luca ágat is ilyenkor tették vízbe. Ez a szokás Márton napjától minden jelentősebb névnaphoz kötődik, ami a szokás ősrégi eredetét jelzi.

Ezen a napon kellett elkezdni a Luca-székét, s karácsonyig befejezni annak készítését, amelynek alakját, formáját szigorú előírás szabályozta. Vidékenként váltakozva kilencféle, vagy tizenháromféle fából készült. Azt tartották, hogy a karácsonyi misén a székre állva föl lehet fedezni, ki köztöttük a boszorkány. Hadd meséljek el egy székegy történetet egy asszonyról, akiről úgy hírlik megmutatta a falunak ki a boszorkány:

"Róza nénit kíváncsisága vezette arra az elbátározásra, hogy férjével Lucaszékét készített. Karácsony napján kendője alá dugta, s elindult vele az éjjeli misére. Sokan voltak a templomban, így csak középen talált helyet. Imádkozott szent alázattal, majd óvatosan lebelyezte a széket és ráállt. A remekmű azonban abban a pillanatban reccsent egyet és levetette magáról Róza nénit, aki nekiesett az előtte állóknak, s többet közülük fellökött. Támadt nagy riadalom, és valaki elkiáltotta magát, hogy "ott a boszorkány"! Az asszony hirtelen fölkapta a széket, menekült ki a templomból, és idős kora ellenére úgy futott, hogy a lába alig érte a földet. A falu népe pedig szaladt utána kiabálva. Volt aki látta a szarvát, abogy a kendője alatt púposodott, mások pedig esküdtek rá, hogy a farka lógott ki a szoknyája alól. Szegény asszony lélekszakadva rontott be a bázba, és reteszelte be az ajtót, de a tömeg már ott kiabált és dörömbölt az ablaka alatt. A kemence mellett szundikáló férje felébredve a nagy lármára, és látva kifulladt feleségét, csak annyit mondott csendesen: "Haj, Róza lelkem, én ezt már régen tudtam, hogy te vagy a boszorkány".

December 24-e, Ádám-Éva ünnepe, a karácsonyi ünnepkör legjelesebb napja, karácsony "vigíliája", az adventi időszak utolsó napja. Számos szokás, hiedelem kapcsolódik ehhez a naphoz: tilos volt kölcsönadni és kérni, mert az elvitte a gazda hasznát. Mindenki a ház körül dolgozott, tilos volt erdőn, mezőn tevékenykedni. Nem volt tanácsos varrni, fonni, foltozni, mosogatni. E napon a kiterített, mosott ruha is bajt, betegséget hozhatott a családra.

Az eladó lányok, ha az esti harangszókor a kútba tekintettek, megláthatták vőlegényüket.

Még a fogyasztható ételeknek is különös jelentőségük akadt. A legényeknek nem volt szabad zsirosat enni, nehogy csúnya menyasszonyt kapjanak. Ádám és Éva története a piros almát a karácsonyi jelképek közé emelte, de ősi napszimbólumként is a karácsonyfa legfőbb díszé. A bőjti asztalon jó szerep is jutott neki és a tőle elválaszthatatlan diónak. Igyekeztek is minél szebb gyümölcsöket az asztalra tenni, hiszen akinek véletlenül férges jutott, annak a következő évre betegséget vagy halált jelzett. Az almát a család fő anyai szelvre vágta, ahányan körülülték az asztalt, mondván: "Jövőre is üljünk itt ilyen békességben!"

A karácsonyesti varázsszereknek még koránt sincs vége, hiszen még nem ejtettünk szót a fokhagymáról, ami közismerten gonosz üző és a mézről, aminek óvó-védő tulajdonsága miatt fontos szerep jutott az asztalnál. Sok helyen szertartásosan fogyasztották el a vacsora előtt.

Ma már el sem tudnánk képzelni a karácsonyestét karácsonyfa nélkül. Talán ez a legszebb és leglátványosabb ünnepi szokás. A hagyomány szerint Luther Márton állított először karácsonyfát gyermekeinek. Ő Jézus születésének tiszteletére állította a

fát, és számtalan kis gyertyát gyújtott rajta. A fa, mint jelkép sokkal régebbi: a termékenység, életet jelentő életfa, termőág, csak a paradicsomi életfát örökzölddel, fenyőfával helyettesítették azóta.

A karácsonyi ajándékozás a mai formájában újabb szokás. Ajándékot régen a betlehemezők kaptak, ételfélét, esetleg egy kevés pénzt. A karácsonyi ünnepnek már régóta része ez a dramatikus játék, amelyet eredetileg a templomokban vagy azok előtt adtak elő. A játék, Jézus születésének fontosabb eseményeit mutatja be a Biblia alapján. Ez a szokás idővel elszakadt a templomoktól és számos változatban népszokásként élt tovább.

A karácsonyi ünnepkört lezáró nap a vízkereszt, más néven háromkirályok napja, amelyet január 6-án ünnepelnek.

Jézus megkeresztelkedésének emlékére a templomokban vizet szentelnek, s ebből a hívek hazavihetnek valamennyit. Régebben otthon a szenteltvízzel megitták az állatokat, hogy ne legyenek az év folyamán betegek, vagy magukra locsolták, betegségek vagy rontás ellen. Egyes helyeken a ház földjét is meglocsolták, hogy áldás legyen a házon. A karácsonyfát is ezen a napon bontják le, s ezzel véget is ér az év legsötétebb időszaka, hiszen ha percekkel is, már hosszabbodnak a nappalok.

Talán sikerült felvillantani, mennyire sokszínű az évszázadok alatt kialakult szokásrendszer, ami segített az év legrövidebb nappaljai alatt felkészülni a következő évre. A rituálék biztonságot adtak, segítettek a befelé fordulást, az ünnep mélyebb megélését.

Idézzük fel vagy képzeljük el nagyanyainkat, nagyapáinkat, rokonainkat, amint kisgyerekként betlehemeznek, esetleg sóvárogva várják a Borbála ág kivirágzását, és ne feledjük el, hogy a népi hagyományok nem pusztán egy régmúlt idő emlékei, nem egy tőlünk távol álló, zárt világ, hanem egy olyan szervesen fejlődő valóság, amelynek mi is részesei vagyunk.

*"Szép tündérország támad föl szívemben
Ilyenkor decemberben.*

A szeretetnek csillagára nézek,

Megszáll egy titkos gyönyörű igézet,

Ilyenkor decemberben...

Legyünk hát jobbak, s biggyünk rendületlen,

S ne csak így decemberben."

(Juhász Gyula: Karácsony felé)

PeFA

"Múlassa el az Úrjézus ezen ártalmatlan felhőket!"

A sovány homokon igen küzdelmes az élet, tapasztaljuk ezt napjainkban is. Abban az időben, amikor még az emberek csak a földből éltek, nem engedhették meg, hogy bármi veszélyeztesse a termést. Ősre meg kellett termelni az egész évre való ételmet úgy, hogy lehetőleg még piacra is jusson. A felesleget eladva az árából megvehették a tanyán meg nem termelhető cikkeket, petróleumot, cukrot.

Ezért mindent megtettek, hogy az időjárástól, az illetéktelenektől megvédjék a termést.

A szőlőhegyet alkotó szőlőbirtokosokat az "öreggazda" képviselte, akit maguk közül választottak ki, "vagy sorban ment, mint Tápén a bíróság". Az öreggazda szüret után, megfogadta a csősz. Egyes források Dömötör-napot (október 26.), mint hártánapot említik. Ez az esemény is a sok év alatt kialakult szertartás szerint ment végbe. Az öreggazda összehívta a csőszfogadásra a szőlőhegy gazdáit, ügylt arra, hogy legyen elegendő ital, asztal, szék az összejövetelre, ahol birkapaprikást főztek. Ha nem voltak meglegedve a csőszszel, ő ajánlott mást helyébe.

Szőlőcsősznek leginkább olyan nagycsaládos szegények szegődtek el, akiknek sem vagyona, sem háza nem volt. Emiatt érdeke volt minél pontosabban ellátni a feladatát, mivel a megbízatással ház is járt, a szoba-konyhás csőszház. Az említett feladatok közül a legfontosabb a hegy őrzése volt. A tolvajok ellen kutyával, seregélyek ellen kereplővel, kancsikával vagy parittyával, a rossz idő ellen harangszóval "védekeztek". Ezért a nagyobb szőlőhegyekben a gazdák közösen állítottak egy harangot, néhol mellé keresztet is. "A gazdák maguk közt megegyeztek, ki mikor néz rá a csőszre, jól végzi-e a dolgát. Azok meg vigyáztak az állásukra és a becsületükre." (Horváth Józsefné Nógrádi Piroska)

Amikor nyáron vihar, jégeső közeledett, a csősz meghúzta a csőszház melletti viharharangot. Minden reggel, délben és este is harangozott. "Ilyenkor az időérzékelés miatt szólt a harang." A szombat déli harangszó azt is jelezte, hogy a szőlőhegyben mindenkinek be kell fejeznie a munkát. Íratlan szokás volt, hogy szombat déltől nem dolgoztak." (Lele József) "Ha mégis valaki kiment dolgozni, azt a csősz visszaküldte. Ebből is látszik, mekkora urak voltak a csőszök". (Bózsó István) Munkájukért venyigét és fizetséget kaptak, jószágot tarthattak, amit az útban legeltethettek. Mellette eljárhattak napszámba.

Úgy tartották, hogy a harangszó eloszlatja a kárt okozó viharfellegeket. Nemcsak a néphit vallotta a

harangszó esetén erejét, hanem az egyház is. "A felszentelés után a harang már alkalmas arra, hogy bangja mind az elemek, mind a gonosz lélek részéről fenyegető veszélyeket elhárítsa, hogy birtassa az Isten dicsőségének idejét és alkalmát, s a híveket a templomba hívja, ill. haláluk után elbúcsúztassa őket." (Magyar Katolikus Lexikon)

Természetesen olyan is volt, aki másként vélekedett a harangozásról.

"Az emberek véleménye különböző volt ezzel kapcsolatban. Többen szóltak, hogy miért kell harangozni, hisz az esőt is elriasztotta. A bosszas harangozás többször megmenette a környéket a nagyobb viharoktól." (Makra Mária, Makra Ferenc leánya)

Zákányszéken a Sebők-högyi, Vass-högyi és Papp-högyi viharharang emléke maradt fenn. De Bozsó Pista bácsi még emlékszik a Doma-högyi harangra is, ahol a kacsakézű Bagi volt felelős a vihar elhárításáért, a Csontos högyben is volt harang, pedig ezek közel voltak egymáshoz. A Lengyel-hegyben Szekeres Mihály volt a csősz, de harangot a mai emlékezet szerint nem állítottak. A Liliom-hegyben, felső Zákányszéken, az iskola udvarán találtuk a viharharangot, és a tanító dolga volt a harangozás. A többi hegyben - név szerint: Ördög-hegy, Bulás-hegy, Daka-hegy - csak kút volt, a munkák könnyebbé tétele érdekében.

A nagyobb högyekben évente egyszer hálaadó misét is tartottak a haragnál a kereszt védőszentjének ünnepén, a Doma-högyben például pünkösöd másnapján.

A legismertebb csősz, "Énekös" Makra Ferenc, aki mint ragadványneve mutatja, a környékbeli búcsúkra is vezette a falu népét. A Sebők-hegyben állt az a harang, amelyet 1963-ban költöztettek a Makra tanya udvarába. Falábakon áll, deszkából készült tetejét bádoggal vonták be, mellette forgatható fabódéval, hogy az eső ne áztassa a csősz.

Lelküismeretes ember volt, aki a feladatát minden körülmények között ellátta, egészen haláláig, 1987 decemberéig. "Amikor beteg volt, akkor is mindig harangozott valaki helyette, sokszor én a húgimmal. Olyan bosszan kellett harangozni, hogy egymást felváltottuk közben, mert nem bírtuk volna másképp."

A Vass-hegy harangja a mostani Tanya 33-ban állt.

Gyuris Imre szólaltatta meg, minden évben először "Szent György napján, amikor a jószágokat kitelelték a járásba. Azután minden délben és este harangozott apám, de legfőbb feladata a vihar elűzése volt. Nagyon komolyan vette a munkáját, ha egyet dörrent az ég, már ideges volt és harangozott, nehogy felérjen a vihar a fejük fölé. Ha nem voltak ott, én búztam a harangot.

Nyári éjeleken apám nem is aludt benn a csőszházban, ha vibargyanús volt a helyzet, hanem kinn aludt a szalmakazal tövében, hogy időben felébredjen, ha harangozni kell. A fizetséget terményben kapták, de nekik kellett menni összeszedni. Ősszel bátukra vették a szákot, és begyűjtötték amit a gazdák adtak nekik. Volt olyan gazda is, aki Dorozsmán lakott, de oda is utána mentek, hogy adja meg a bért..." (Gyuris Mária)

A 80-as évek végén a harang az Ábrahám (Urbán) tanyára került, még felszentelték vihar ellen, de itt már nem harangoztak.

Bár a harangzúgás keltette rezgések valóban hathattak a gomolygó felhőkre, nem bízták azonban erre a megfigyelésre a termést, a hatást fokozták a harangozás alatti szüntelen fohászoddal. Makra Ferenc imája maradt fenn, amint a szüleitől tanulta:

"Először is mondtam: Uram Jézus segíj. Aztán elkezdtem, hogy az Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek. De Ament-t nem mondtam. Itten nem köllött mondani. Aztán a fölleg felé fordulva is köröztöt vetöttem magamra és a föllegre is. Abogy bozzáláltam a harangozásnak, elkezdtem a Miatyánkot, majd az Úrangyalát, majd pedig a Szentháromság olvasót." (Varga Ferenc plébános és Grynaeus Tamás gyűjtéséről készült főljegyzés).

Énekes könyve, amit szinte betéve tudott, az idők folyamán elveszett.

A világ fordulása, a magánbirtokok, ezáltal a szőlőhegyek megszűnése azonban a harangok szükség-telenné válásához is vezetett. Ma már igen nehéz felkutatni azokat, akik még emlékeznek rájuk, pedig akkoriban jelentős közösségi szerepet tölthettek be. Köszönet azoknak, akik még őrzik a régi harangokat, régmúltunk egy darabját.

Köszönöm Bózsó Istvánnak, Farkas Andrásné Makra Máriának, Gyuris Máriának és az Ábrahám családnak, hogy emlékeiket megosztották velem.

Petákné Fazekas Aranka

Karácsony közeleg...

*"Ma szívem is van,
Meg-megdobban a kabátom alatt,
És csilingeli ezer kicsi csengő:
Karácsony közeleg!
Karácsony közeleg!"*
(Dzsida Jenő)

Ebben a magasztos, várakozással teli időszakban nem csak környezetünk, hanem mi magunk is egy kicsit megváltozunk. Ilyenkor kinyílnak az emlékek régen elfeledett, ódon fiókjai, és eszünkbe juttatják a régi karácsonyok hangulatát. Emlékezünk, miközben a jelen öröme és a múlt összefonódása jelenti az igazi ünnepet. Karácsony közeledtével szép lassan előkerülnek az ünnepi dekorációk, a csillogó díszek, az apró kis csecsebecsék. A gondosan elcsomagolt kellekéről az ünnepi fuvallat egykettőre eltünteti a várakozás porszemét. Az adventi gyertyák fényében egyre inkább eltörlődni látszanak a hétköznapok gondjai. A gyertyalángok hétről-hétre erősödő fénye életünk forgószínpadára irányítja figyelmünket, ahol megvilágítja azokat, akik igazán fontosak számunkra. Ilyenkor szembesülünk a felismeréssel, hogy a hétköznapok jelmezébe burkolózva nem szentelünk kellő figyelmet a többi szereplőre. Pedig nem egyszerű statiszták ők, hanem igazi főszereplői életünknek. Kellene az ünnepek, kell ez az év végi lecsendesülés ahhoz, hogy a színpalak mögé tekintve átgondoljuk a forogatókönyvet. Álljunk meg egy pillanatra! A csillagszórók fényében és szereteteink mosolyában megfürödve örüljünk együtt az ünnepnek, és gyűjtsünk erőt a folytatáshoz...

Érdekes kettősség jellemzi az ünnepre való készülődést. A titokzatosság varázsereje, a belső béke keresése, elhúzóds a családi fészek melegébe. De

ugyanígy jellemzője a mozgalmasság, a látványosság, a közös élmények. A kültéri díszek, a világító füzérek, a fénylő ablakok a külvilágnak is üzennek. Azt az üzenetet hordozzák magukban, hogy a karácsony mindannyiunk közös ünnepe. Rövid időre elmosódnak a különbségek és az ellentétek. Kicsit többet adunk önmagunkból, miközben jobban odafigyelünk embertársainkra. Béke és nyugalom érkezik közénk a kis Jézus eljövételére várva. Érzékenyebben rezonálunk bensőnk legmélyebb bugyraiban megbúvó érzéseinkre, melyet igyekszünk szétsugározni a szeretet erejével.

Gyermeki kíváncsiság hajt évről-évre, hogy megtudjam, milyen lehet "mások" karácsonya, hogyan ünnepel a többi ember? Karácsony éjjelén bekukuskálnék az ablakokon, és meglesném a csillogó karácsonyfák alatti örömmünnepet. Ha lenne egy képzeletbeli messzelátóm, bekukkantanék hatalmas villák, sokemeletes panelházak, egyszerű falusi otthonok, és kicsiny tanácsablakán. Szeretném látni a rejtett ünnepi életképek villanásnyi pillanatait. Véletlenszerűen választanék, és nem számítanám, hogy szegények vagy gazdagok lakják-e az otthon, egy valami érdekelné: hogyan lengi be karácsony szelleme a helyet? A magasztos érzések ellenére a látvány nem mindig lenne szívet melengető. Hiszen nem csak az ajándékozás öröme, a gyermekszemek csillogása tárulna elém karácsony éjjelén, hanem a szegénység, az elesettség, a magány szívszorító látványa is. És már nem elégednék meg a mesebeli messzelátóval, többre vágnék. Egy varázspalcát szeretnék, melyet megsuhintva az éhezők terített asztal, a hajléktalanokat meleg otthon, a szegényeket bőség, a betegeket gyógyító kéz, a magányosokat szerető társ várná. Persze tudom, hogy mindez lehetetlen...

Az ünnepek fényében felerősödnek az érzések, a jók és a rosszak egyaránt. A "jó" érzések még job-

bakká válnak, míg a "rosszak" elviselhetetlenül fájdalmasak lehetnek. Megeshet, hogy a karácsonyfák árnyéka sötét árnyként telepszik az ünnepre. A szegénység szembesít az ajándékozás korlátaival, az egyedüllét fokozza a magány kínjait, a betegség még elesettebbé tesz az ünnepek alatt. Nehéz ezen az érzéseken felülemelkedni, mégis meg kell tenni. A betlehemi jászol utolsó szalmaszálába kapaszkodva azzal a jóleső nyugalommal kell a jövő felé tekinteni, hogy "minden gyermek üzenet az emberiség számára: Isten szeret bennünket". Képzeljük el, amint a hideg északi szél szállongó hópiheként magával ragad, és felröppent a magasságba. Fentről nézve minden más, minden sokkal egyszerűbb. Emelkedjünk hát felül a gondokon, bajokon és adjuk át magunkat az ünnep magasztos érzésének. Az adventi kalendárium utolsó ablakával tárjuk ki mi is a szívünket, és tisztán, szeretettel forduljunk embertársainkhoz. Örüljünk magunk és mások örömeinek, a megváltó eljövételének. "Az ember akkor lesz ember, ha átvilágítja önmagát, s a belső világosságából a külsőbe sugarat bocsát..." (Weöres Sándor)

Kívánom, hogy az adventi gyertyák fényében találjuk meg a belső világosságunkat, és jótékony futótűzként terjesszük el környezetünkben a külvilág felé. Áldott Karácsonyt!

- rikimi -

**E havi számunk a
RENOVANDA CULTURA
HUNGARIAE ALAPÍTVÁNY
támogatásával készült.**

Zákányszéki Életképek beköszöntő

Két éve már annak, hogy a ZakaHome-e Egyesület az első önálló szellemi termékét - az ÉLETKÉPEK című hírlevélét - adventi gyertyagyújtáskor, illetve a falukarácsonyon adta az ünneplők kezébe. Mostanig az Egyesület hét számot jelentetett meg, alkalmanként 450 példányban. A községi Könyvtárban, a boltokban ingyenesen lehetett hozzájutni ehhez a helyi kiadványhoz.

A hírlevelekben a faluhoz valamilyen szállal kötődő ismert személyiségekkel - Dr. Kiss-Rigó László megyés püspökkel, Nagy-Bándó András humoristával, Ördög Nóra műsorvezetővel, Baghyné Makra Ilona tanárral, Schäffer Erzsébet íróval, ifj. Lele József néprajzkutatóval, Farkas Aladár borszéki tanárral - készült riportokat olvashatták az érdeklődők. A község díszpolgárait bemutató sorozatban Kispéter Jánosné nyugdíjas tanárnő, Cseh Zoltán plébános, Bozsó István nyugalmazott szakszövetkezeti elnök, Szabó István nyugdíjas tanár, Vass Vilmos címzetes iskolai igazgató, Gárgyán István nyugalmazott polgármester hétköznapjaiba kaphatott bepillantást az olvasó, Frank Szilveszterné díszpolgárról - sajnos - már csak emlékezés

jelenhetett meg. A nyolc oldalas hírlevél ezeken a témákon kívül a helyi intézmények (óvoda, iskola, mozi, öregek napközi otthona, ivóvíz ellátás, templom, sportkör, stb.) és az amatőr művészeti csoportok (színhátszók) történetének leírásait, a helyi hagyományokat feldolgozó történeteket, régi recepteket, helyi amatőrök verseit, meséit tartalmazta.

A ZakaHome-e Egyesület a kiadványt jóval a tervezett példányszám alatt, szűkös anyagi keretek között tudta csak előállítani. Ez azért is szomorú, mert hiába éljük az internet világát, az idősebb korosztályt figyelembe véve csak az írott médiával lehet igazán információt közvetíteni. Az anyagi feltételeket az egyesület pártoló tagsági kártya kiadásával igyekezett fedezni. A lakosságot a környékbeli vállalkozók különböző mértékű kedvezmények biztosításával készítették a pártoló kártya megvásárlására.

Egy sikeres pályázatnak köszönhetően lehetőség nyílt arra, hogy az idei karácsonyra már a Kis Újsággal azonos példányszámban jelenhet meg a közben újsággá minősített hírlevél. Így minden zákányszéki háztartás postai kéz-

besítés útján negyedévente a két újságot - a Zákányszéki ÉLETKÉPEK-et és a Zákányszéki Kis Újságot - együtt kapja kézhez. Decemberben az újságok mellett egy színes rendezvénynapattal is szeretnénk kedveskedni a lakosságnak, amely tartalmazza Zákányszék község 2010-es helyi programjait.

Az Önkormányzat ingyenes információs kiadványa mellett az ÉLETKÉPEK című újság egységesen tud olyan képet festeni a település múltjáról és jelenéről, amely minden korosztály számára hasznos olvasnivalót jelent. A szerkesztőség szándéka és célkitűzése annak elősegítése, hogy a jelen kor embere minél többet megtudhasson a gyökereiről, valamint lakóhelyének és az itt élőknek a sorsáról, hétköznapjairól.

Ezekkel a gondolatunkkal ajánljuk az újságot valamennyi érdeklődő, zákányszéki olvasó szíves figyelmébe.

A Szerkesztőség

A ZAKAHOM-E EGYESÜLET FOLYÓIRATA

Kiadja: ZakaHome-e Egyesület Zákányszék; Felelős szerkesztő: Paraginé Tóth Edina; Szerkesztők: Ábrahám Enikő, Petákné Fazekas Aranka, Tanács Klára, Börsök Zoltán; Nyomdai munkák: Typo-Alfa Nyomda Kft.; Szerkesztőség címe: Községi Könyvtár, Zákányszék, Lengyel tér 1.

Telefon.: 62/290-403, e-mail: zakahome@zakanszek.hu